

RAPORT INTERIMAR
03 iunie - 17 iunie 2021

22 iunie 2021

I. REZUMAT

- Președintele a stabilit alegeri parlamentare anticipate pentru 11 iulie, după ce Parlamentul a refuzat să acorde votul de încredere celor doi candidați propuși de Președinte la funcția de prim-ministru. Curtea Constituțională a constatat constituționalitatea pentru dizolvarea Parlamentului și a anulat starea de urgență declarată de Parlament care ar fi împiedicat dizolvarea acestuia.
- Cei 101 deputați sunt aleși prin reprezentare proporțională din liste închise de candidați sau ca independenți. Cadrul legal a suferit modificări semnificative de la ultimele alegeri parlamentare, inclusiv întoarcerea la un sistem electoral proporțional, scăderea pragurilor electorale pentru partide și blocuri electorale, și consolidarea cotei de gen de 40% cu o rigoare de plasare pe listele de candidați.
- Alegerile sunt gestionate de Comisia Electorală Centrală (CEC), 37 de consilii electorale de circumscripție (CEDC) și aproximativ 2.150 birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV). CEC a respectat până acum termenele legale în pregătirea alegerilor, ședințele sale au fost deschise observatorilor și mass-mediei și transmise online. Deciziile CEC cu privire la numărul și amplasarea secțiilor de votare în străinătate au atras critici și contestații în instanță față de aparența privind dreptul la vot a alegătorilor din diasporă. Autoritățile au adoptat o instrucțiune privind măsurile preventive legate de pandemia COVID-19 în perioada electorală.
- Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA), întreținut și actualizat de CEC, este constituit în baza Registrului de Stat al Populației (RSP). La 1 iunie, erau înregistrați 3.282.288 de alegători, inclusiv aproximativ 258.600 de alegători domiciliați în localitățile de pe malul stâng al râului Nistru (Transnistria).
- Până la 17 iunie, listele de candidați ale 19 partide și două blocuri electorale fuseseră înregistrate de CEC pentru a concura în aceste alegeri. Reprezentanții minorităților naționale sunt incluși în unele liste electorale. Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor, Partidul Acțiune și Solidaritate, Partidul „Șor”, Blocul Electoral „Renato Usatîi” au fost printre primii înregistrați și care și-au început campania.
- Concurenților li se garantează oportunitatea de a desfășura campania electorală în mod egal. Problemele proeminente din campanie până în prezent includ combaterea corupției, reformarea sectorului justiției, economia și dezvoltarea regională, educația, descentralizarea și protecția socială. Campaniile electorale pot fi finanțate din subvenții de la bugetul de stat acordate partidelor politice, din donații private din partea persoane fizice și juridice, precum și din împrumuturi fără dobândă. Legea stabilește limite pentru donațiile din partea persoanelor fizice și juridice, precum și o limită totală de cheltuieli. Concurenții trebuie să prezinte la CEC, care este responsabil de supravegherea finanțării campaniei, rapoarte săptămânale privind donațiile și cheltuielile. În general, concurenții își depun rapoartele financiare în conformitate cu reglementările existente, deși unele partide trebuie să depună ulterior rapoarte corectate.

- Un număr mare de radiodifuzori și un număr tot mai mare de mass-media online operează în țară, în timp ce tirajul presei scrise este în scădere. O concentrare a proprietății mass-media reduce diversitatea de opinii și amplifică polarizarea politica a peisajului media. Legea impune o acoperire mediatică echitabilă, responsabilă, echilibrată și imparțială a campaniilor concurenților electorali. Radiodifuzorii cu acoperire națională sunt obligați să ofere timp de antenă gratuit pentru publicitate politică și să organizeze sau să retransmită dezbateri. Autoritatea responsabilă de implementarea legislației în domeniul mass-media, Consiliul Audiovizualului, monitorizează respectarea de către radiodifuzori a obligațiilor legate de scrutine și raportează CEC-ului o dată la două săptămâni.
- CEC și instanțele judecătorești au primit și au luat în considerare o serie de reclamații și contestații privind administrarea alegerilor și campania electorală. Acestea au refuzat admisibilitatea unor cazuri din motive tehnice. Lipsa armonizării dintre Codul Electoral și Codul Administrativ adoptat ulterior în contextul soluționării litigiilor electorale face procesul neclar și lasa loc CEC-ului și instanțelor judecătorești de a refuza admisibilitatea sau de a aplica termene extinse pentru o serie de cazuri.

II. INTRODUCERE

În urma unei invitații din partea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (MAEIE) și în conformitate cu mandatul său, Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) a delegat o misiune de observare a alegerilor (MOA) pe 3 iunie. MOA, condusă de dl Tamás Meszerics, este formată dintr-o echipă de bază de 11 membri cu sediul la Chișinău și 28 de observatori pe termen lung dislocați în toată țara începând cu 10 iunie. Membrii Misiunii provin din 24 de state participante ale OSCE.

III. CONDIȚIILE ȘI CONTEXTUL POLITIC

După alegerile parlamentare din februarie 2019, din componența Parlamentul format din 101 membri făceau parte trei partide politice și un bloc electoral: Partidul Socialiștilor din Moldova (PSRM), blocul ACUM (format din Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) și Partidului Platforma Demnitate și Adevăr, PPDA), Partidul Democrat din Moldova (PDM) și Partidul „Șor”.¹ În urma alegerilor și într-o perioadă de fluiditate politică, o coaliție de scurtă durată între ACUM și PSRM a fost creată în iunie 2019 sub conducerea Prim-ministrului (PM) Maia Sandu (PAS), în pofida politicilor lor semnificativ diferite. Guvernul Sandu a fost demis printr-o moțiune de cenzura în noiembrie 2019 și înlocuit de o coaliție PSRM-PDM sub conducerea Prim-ministrului Ion Chicu. Maia Sandu a fost aleasă Președinte în turul doi al alegerilor din noiembrie 2020, învingându-l pe Președintele în exercițiu, Igor Dodon (PSRM). Prim-ministrul Chicu a demisionat în decembrie 2020, iar Guvernul interimar este condus de atunci de Aureliu Ciocoi, Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene. Alianțele parlamentare s-au schimbat cu o majoritate parlamentară condusă de PSRM și Partidul „Șor”.² După alegerile prezidențiale, Președintele Sandu a declarat în repetate rânduri că va insista pe alegeri parlamentare anticipate cât mai curând posibil.

Potrivit Constituției, Președintele numește un prim-ministru după consultări cu fracțiunile parlamentare. Președintele poate dizolva parlamentul dacă acesta refuză aprobarea unui nou guvern cel puțin de două ori. După ce majoritatea parlamentară a respins primul candidat nominalizat de Președinte la funcția de prim-ministru, Natalia Gavrilița, în februarie 2021, Președintele Sandu a nominalizat-o în mod repetat pe dna Gavrilița, în timp ce majoritatea parlamentară a înaintat un alt candidat, Mariana Durlășteanu, și a

¹ PSRM (35 de mandate); PDM (30); ACUM (26: 15 pentru PAS și 11 pentru PPDA), Partidul „Șor” (7) și 3 deputați independenți.

² Până la dizolvarea parlamentului, 18 deputați au părăsit fracțiunea parlamentară PDM, șapte deputați înființând un nou partid, Pro-Moldova; șapte formând fracțiunea parlamentară „Pentru Moldova”, doi alăturându-se fracțiunii „Șor” și doi având statut de deputați neafiliați.

contestat cu succes numirea dnei Gavrilița la Curtea Constituțională.³ La 16 martie, dna Durleșteanu și-a anunțat retragerea și în aceeași zi Președintele Sandu l-a desemnat pe Igor Grosu (PAS), a cărui desemnare a fost contestată fără succes la Curtea Constituțională.⁴ După ce majoritatea parlamentară nu a participat la ședință pentru a vota candidatura dlui Grosu, Președintele Sandu a solicitat Curții Constituționale să verifice dacă au fost întrunite condițiile constituționale pentru dizolvarea parlamentului. La 31 martie 2021 Parlamentul a declarat stare de urgență invocând situația pandemică.⁵ De asemenea, a votat pentru anularea numirii de către Parlament în august 2019 a judecătorului constituțional și actualul Președinte al Curții Constituționale, și desemnarea altuia în loc. Aceste decizii au fost contestate la Curtea Constituțională, care le-a declarat neconstituționale. La 15 aprilie, Curtea a decis că Președintele este în drept să dizolve parlamentul. La 28 aprilie, Curtea Constituțională a anulat starea de urgență declarată de Parlament.⁶ În aceeași zi, Președintele Sandu a dizolvat Parlamentul și a convocat alegeri anticipate pe 11 iulie.

IV. SISTEMUL ELECTORAL ȘI CADRUL LEGAL

Alegerile parlamentare sunt reglementate de Constituția din 1994, Codul Electoral din 1997 și alte acte legislative relevante, completate de reglementările și deciziile Comisiei Electorale Centrale (CEC).⁷ Cadrul legal electoral a suferit modificări semnificative de la ultimele alegeri parlamentare, mai cu seamă în august 2019, inclusiv abrogarea interdicției donațiilor din veniturile din străinătate ale cetățenilor moldoveni, reducerea limitelor donațiilor pentru persoanele fizice și juridice, stabilirea unei limite a fondului de campanie și reintroducerea unei perioade de tăcere în campanie. Unele dintre aceste modificări au abordat recomandările anterioare ale BIDDO.⁸ În același timp, sistemul electoral parlamentar a fost schimbat de la sistemul mixt, introdus înainte de alegerile parlamentare din 2019, înapoi la unul în totalitate proporțional.⁹ Proiecte de amendamente ulterioare la cadrul electoral așteaptă să fie examinate în Parlament din iunie 2020.¹⁰

Cei 101 deputați urmează să fie aleși prin reprezentare proporțională din listele închise de partid sau bloc, sau ca independenți.¹¹ Aspectele cheie ale sistemului electoral au fost revizuite la revenirea sistemului, inclusiv reducerea pragurilor pentru partide și blocuri electorale la 5% și, respectiv, 7% din voturile valabile exprimate, în conformitate cu o recomandare anterioară a BIDDO.¹² Pragul electoral pentru candidații independenți ca să câștige un loc în Parlament este de 2% din voturile valabile exprimate. Cota

³ La 23 februarie, Curtea Constituțională a decis neconstituțională desemnarea în mod repetat de către Președinte a dnei Gavrilița.

⁴ La 22 martie Curtea Constituțională a decis ca fiind constituțională desemnarea dlui Grosu constatând c-au avut loc consultări cu fracțiunile parlamentare și că nu a existat o majoritatea parlamentară care să susțină o candidatură.

⁵ Conform Constituției, Parlamentul nu poate fi dizolvat în timpul stării de urgență.

⁶ Trei deputați (doi de la PAS și unul neafiliat) au solicitat Curții Constituționale să stabilească dacă decizia Parlamentului de a declara stare de urgență a fost constituțională.

⁷ Alte legi aplicabile includ Legea din 2007 privind partidele politice, Legea din 2008 privind întrunirile, Codul audiovizualului din 2018, Codul penal din 2002, Codul contravențional din 2008 și Codul administrativ din 2018.

⁸ A se vedea [rapoartele anterioare ale BIDDO privind alegerile din Moldova](#).

⁹ În octombrie 2019, trei deputați au înaintat Curții Constituționale întrebarea ce sistem electoral se va aplica următoarelor alegeri dacă ar fi anticipate. Referindu-se la Codul bunelor practici în materie electorală al Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului European („Comisia de la Veneția”), la 7 mai 2020 Curtea a considerat că, pentru a asigura stabilitatea legii electorale, orice nou sistem electoral se aplică numai dacă modificarea legislativă a intrat în vigoare cu cel puțin un an înainte de ziua alegerilor.

¹⁰ Proiectul a fost evaluat de un [Aviz comun de urgență](#) al BIDDO și al Comisiei de la Veneția, care a remarcat unele îmbunătățiri pentru prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative și consolidarea procesului de soluționare a litigiilor electorale. Cu toate acestea, Avizul a exprimat îngrijorări cu privire la dispozițiile ce vizează restricționarea campaniilor și interzicerea „discursurilor de ură”.

¹¹ Revenirea la un sistem în totalitate proporțional a abordat o preocupare ridicată, printre altele, în [Avizul comun din 2017](#) al Comisiei de la Veneția și BIDDO că, în contextul politic al Moldovei, un sistem mixt oferea un risc mai mare de influență și manipulare la nivel local.

¹² La alegerile parlamentare din 2019, pragurile electorale au fost de 6% și, respectiv, 8%. Amendamentele au reintrodus, de asemenea, *formula D'Hondt* pentru distribuirea mandatelor în Parlament, utilizată în scrutine până în anul 2010.

generală de gen de 40% pentru listele de candidați, aplicată pentru prima dată la alegerile parlamentare din 2019, a fost consolidată prin introducerea unei cerințe de plasare conform căreia cel puțin 4 din fiecare 10 candidați de pe liste trebuie să fie de același sex, abordând o recomandare anterioară a BIDDO. O rată minimă de participare la vot de o treime din alegătorii înregistrați a fost reintrodusă și în amendamentele din august 2019.

V. GESTIONAREA ALEGERILOR

Alegerile parlamentare sunt gestionate de CEC, 37 de consilii electorale de circumscripție (CEdC) și aproximativ 2.150 birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV).¹³ Pentru a desfășura votarea în afara țării, au fost înființate secții de votare suplimentare în misiunile diplomatice și în alte localități din 38 de țări. De asemenea, inițial au fost înființate 44 de secții de votare pentru alegătorii care locuiesc pe malul stâng al râului Nistru (Transnistria).¹⁴

CEC este un organ permanent și este format din nouă membri, unul nominalizat de Președinte și opt de către fracțiunile parlamentare. Actuala componență a CEC a fost desemnată în iunie 2016, cu trei membri noi și o nouă conducere aleasă după demisiile din iulie 2019.¹⁵ CEdC și BESV sunt organe temporare constituite pentru fiecare scrutin. CEdC au fost formate până la 21 mai și sunt compuse din 7-11 membri. Instanțele și consiliile locale desemnează câte doi membri la CEdC. CEdC au constituit BESV-urile, formate din 5 până la 11 membri, inclusiv 3 nominalizați de consiliile locale. Fiecare partid parlamentar are dreptul de a numi câte un membru pentru fiecare CEdC și BESV.

Până acum, CEC a respectat termenele legale în pregătirea alegerilor. Ședințele sale au fost deschise observatorilor și mass-mediei și au fost transmise online. Agenda și procesele-verbale ale ședințelor, precum și deciziile adoptate, au fost publicate pe site-ul CEC-ului, în cea mai mare parte în timp util. La 3 iunie, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică a adoptat măsuri anti-COVID pentru perioada electorală.¹⁶ Până în prezent, bugetul solicitat de CEC pentru aceste alegeri a fost aprobat doar parțial de Guvern.¹⁷

Decizia inițială a CEC de a constitui 139 de secții de votare în străinătate a fost urmată de proteste, precum și de declarații ale Președintelui, Prim-ministrului interimar, partidelor politice și ONG-urilor, care au criticat numărul redus de secții de votare și aplicarea de către CEC a criteriilor legale pentru deschiderea secțiilor de votare în străinătate.¹⁸ La 8 iunie, CEC și-a revizuit decizia și a mărit numărul secțiilor de

¹³ În total, CEC a constituit 38 de circumscripții electorale, inclusiv una cu un CEdC la Chișinău pentru votarea în străinătate. Ca și până acum, scrutinul nu se va desfășura în raioanele din Transnistria, care nu se află sub controlul autorităților constituționale ale Republicii Moldova. Pentru organizarea scrutinului pentru alegătorii înregistrați în aceste raioane, a fost constituit un CEdC special la Chișinău.

¹⁴ La 5 iunie, CEC a constituit, printre altele, un BESV la Corjova (Dubăsari) și două BESV-uri la Bender. Serviciul de Securitate și Informații din Moldova (SIS) a avertizat asupra unor riscuri potențiale de ingerință și fraudă la aceste BESV-uri. Mai mulți interlocutori ai MOA BIDDO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la securitatea și integritatea procesului electoral în aceste trei secții. La 15 iunie CEC și-a revizuit decizia și a anulat deschiderea acestor trei secții de votare, pe baza evaluării securității realizată de Ministerul de Interne.

¹⁵ Mandatul de cinci ani al CEC-ului expiră la 17 iunie 2021. Cu toate acestea, legea prevede o prelungire automată a mandatului până la sfârșitul perioadei electorale, dar nu mai mult de 90 de zile.

¹⁶ Ministerul Sănătății s-a angajat să furnizeze toate materialele și echipamentele necesare legate de măsurile anti-epidemiologice pentru ziua alegerilor în țară.

¹⁷ La 30 aprilie, CEC a estimat bugetul pentru alegerile anticipate la 125 milioane lei (1 Euro valorează aproximativ 21.5 Lei moldovenesti, MDL). La 12 mai, Ministerul Finanțelor a alocat 70 de milioane MDL, bugetul rămas fiind în așteptarea unei examinări ulterioare.

¹⁸ Codul electoral prevede trei criterii pentru stabilirea numărului de secții de votare (SV) în străinătate: 1) rata de participare la ultimele alegeri într-o anumită țară; 2) numărul de alegători care s-au înregistrat prealabil pentru a vota acolo; 3) date despre cetățenii moldoveni care locuiesc într-o țară străină, obținute de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE). În timp ce rata de participare la alegerile prezidențiale din 2020 a fost mai mare decât la alegerile precedente, iar numărul înregistrărilor prelabile pentru votarea în străinătate a crescut cu peste 50% față

votare din străinătate la 146.¹⁹ Mai multe partide politice au contestat aceste decizii în instanță. Mai mulți interlocutori ai MOA BIDDO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că decizia CEC a fost una politică și a avut drept scop privarea diasporei de dreptul la vot. La 17 iunie, Curtea de Apel Chișinău a anulat decizia CEC, cerând revizuirea numărului de secții de votare în afara țării; hotărârea poate fi atacată.

Începând cu 22 mai, CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) au organizat ample instruirii online și în regim normal pentru toate CEDC, iar pe 16 iunie au început pregătirea pentru membrii BESV. Campania de informare a alegătorilor organizată de CICDE, care abordează aspecte precum accesibilitatea votării alegătorilor cu dizabilități, cumpărarea voturilor și măsurile epidemiologice, include podcast-uri, videoclipuri și conținut pe platforme de socializare în limbile de stat și rusă, cu interpretare în limbajul semnelor.

VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Sistemul de înregistrare a alegătorilor este pasiv și se bazează pe date extrase din Registrul de Stat al Populației. Orice cetățean cu vârsta de 18 ani sau mai mult în ziua alegerilor este eligibil pentru vot, cu excepția celor privați de dreptul de vot printr-o decizie judecătorească.²⁰ Privarea dreptului de vot pe baza unei dizabilități mintale este incompatibilă cu obligațiile și standardele internaționale.²¹ Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) este întreținut și actualizat de CEC.

La 1 iunie, în RSA erau înscrși 3.282.288 de alegători. Dintre aceștia, 2.786.368 alegători cu viză de reședință sau domiciliu sunt incluși în listele electorale principale. Alegătorii fără domiciliu și reședință, inclusiv cei care au emigrat în străinătate și alegătorii care locuiesc în Transnistria, nu sunt incluși în listele electorale principale și pot fi adăugați în listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.²² CEC a oferit posibilitatea înregistrării prealabile opționale în regim online a alegătorilor din străinătate și din Transnistria pe tot parcursul anului până la 26 mai.²³

Listele electorale trebuie puse la dispoziția publicului pentru control în toate secțiile de votare până cel târziu la 21 iunie. De asemenea, alegătorii își pot verifica online înregistrarea și adresa secției de votare. Alegătorii pot solicita corectarea datelor lor și pot depune plângeri cu privire la inexactitățile din listele electorale la BESV până pe 10 iulie.

VII. ÎNREGISTRAREA CANDIDATILOR

Cetățenii eligibili pentru vot au dreptul de a fi aleși, cu excepția personalului militar activ, a deținuților care își execută pedeapsa în sistemul penitenciar, persoanelor al căror cazier judiciar activ include infracțiuni comise în mod deliberat și persoanelor private de dreptul de a ocupa funcții publice prin

de 2020, numărul SV stabilit pentru aceste alegeri a fost inițial același ca în 2020. MAEIE a propus inițial CEC-ului deschiderea a 191 SV în 38 de țări, dublând numărul SV în locurile în care au votat aproximativ 5.000 de alegători în 2020.

¹⁹ Ulterior, președintele CEC a depus o plângere la poliție în care susținea că a fost amenințat cu răfuială fizică de către unii colegi în legătură cu decizia inițială.

²⁰ În conformitate cu Codul de procedură civilă, o instanță poate decide privarea unei persoane de dreptul de vot pe baza mai multor motive, în contextul procedurilor de tutelă.

²¹ În conformitate cu articolele 12 și 29 din [Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități](#) (CDPD), „Statele Părți vor recunoaște faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de capacitate juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții” și le vor garanta „dreptul și oportunitatea [...] de a vota și de a fi alese”. Punctul 48 din [Comentariul General nr.1 la articolul 12 din CDPD](#) prevede că „capacitatea de luare a deciziilor a persoanei nu poate fi o justificare pentru excluderea persoanelor cu dizabilități de la exercitarea [...] dreptului de a vota [și] dreptul să candideze la alegeri.”

²² Potrivit CEC, aproximativ 237.300 de alegători sunt înregistrați fără domiciliu sau reședință și aproximativ 258.600 de alegători au reședința în Transnistria.

²³ Potrivit CEC, 99.935 alegătorii în străinătate și 256 de alegători în Transnistria au folosit această oportunitate. CEC a publicat date dezagregate privind alegătorii înregistrați prealabil în străinătate.

hotărâre judecătorească definitivă. Cetățenii pot fi candidați pe listele de partid / bloc, precum și independenți. Desemnarea candidaților a durat de la 12 mai până la 11 iunie. Candidații independenți trebuie să colecteze semnături de la alegători pentru a-și susține candidatura.²⁴

Până la 17 iunie, au fost înregistrate listele de candidați ale tuturor celor 19 partide și două blocuri electorale care au depus cereri la CEC.²⁵ Doi candidați independenți au depus actele. PSRM a format un bloc electoral cu Partidul Comuniștilor din Moldova (PCRM) – Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor (BeCS) – în fruntea listei comune de candidați aflându-se un fost Președinte al Moldovei, Vladimir Voronin (PCRM). Blocul electoral „Renato Usatîi” (BeRU) este compus din „Partidul Nostru” (PN), condus de dl Renato Usatîi, și Partidul „Patria” (PP). Toate partidele și blocurile au respectat cerințele legale privind cota de gen și cerințele de plasare. Aproximativ 46% din candidații înregistrați până acum sunt femei, deși doar trei liste sunt conduse de femei.²⁶

VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ

Concurenților li se permite să înceapă campania electorală după înregistrarea acestora la CEC, perioada de tăcere începând pe 10 iulie, cu o zi înainte de ziua alegerilor.²⁷ Legea garantează libertatea de a face campanie, cu unele limitări privind utilizarea culorilor, sunetelor, simbolurilor și imaginilor în materialele electorale. Concurenții beneficiază de condiții egale în campanie, de oportunități echitabile și de anumite protecții juridice.²⁸ Candidații care dețin anumite funcții publice la nivel înalt trebuie să renunțe la funcțiile lor. Legea interzice utilizarea abuzivă a resurselor publice.²⁹ Cumpărarea votului este supusă unei sancțiuni penale.

BeCS, PAS, Partidul „Șor”, BeRU au fost printre primii care s-au înregistrat și au început campania. Problemele proeminente în campanie includ: combaterea corupției, reformarea sectorului justiției, economia și dezvoltarea regională, educația, descentralizarea și protecția socială. În discursul public, orientarea geopolitică a țării rămâne un subiect de discuție. Unirea Republicii Moldova cu România este un obiectiv politic cheie pentru unele partide.

Autoritățile au adoptat măsuri anti-COVID pentru campania electorală, care au dus la limitări ale numărului de participanți la evenimente în spații închise și ale susținătorilor antrenați în propagande stradale și din ușă-n ușă. La evenimentele electorale observate până acum de MOA BIDDO, participanții au respectat parțial aceste măsuri.

CEC a invitat concurenții electorali și mijloacele de informare în masă să semneze un Cod de conduită voluntar privind campania, ce include angajamente de a respecta legislația electorală; de a nu incita la discriminare, ură sau violență în discursurile publice, în mass-media tradițională și online și în materialele electorale; de a nu utiliza abuziv resursele juridice, instituționale, mass-media și cele administrative. Până acum, doar două partide au acceptat să respecte acest Cod, însă nici o instituție media.³⁰

²⁴ Candidații de sex masculin trebuie să prezinte între 2.000 și 2.500 de semnături, în timp ce pentru candidații de sex feminin minimul este de 1.000 de semnături. Contrar recomandărilor anterioare ale BIDDO și bunelor practici internaționale, alegătorii au putut semna doar în sprijinul unui singur candidat.

²⁵ Un candidat de pe lista NOI a contestat fără succes decizia CEC de a-i respinge candidatura din motive că nu deține cetățenia Republicii Moldova. Partidul Acțiunii Comune - Congresul Civic (PACCC) a contestat fără succes decizia CEC de a înregistra Alianța pentru Uniunea Românilor (AUR), susținând că pe lista partidului ar figura candidați din alte partide și că ar fi, de fapt, un bloc electoral.

²⁶ Victoria Grosu-Vremeș (AUR), Olga Afanas (Partidul Verde), Mariana Durleșteanu (Partidul Legii și Justiției).

²⁷ Perioada de tăcere nu se referă la materiale electorale expuse anterior sau deja postate în mediul online.

²⁸ Candidații nu pot fi concediați unilateral sau transferați de la locul lor de muncă permanent și sunt protejați de acțiunile forțelor de ordine, fără consimțământul CEC, cu excepția infracțiunilor flagrante.

²⁹ Articolul 52(7) din Codul electoral prevede că „candidații nu pot folosi mijloace și bunuri publice (resurse administrative) în campaniile electorale”.

³⁰ Partidul „Șor” și PDM.

IX. MINORITĂȚILE NAȚIONALE

Conform recensământului din 2014, aproximativ un sfert din populația Moldovei s-a identificat ca aparținând unei minorități naționale, cei mai numeroși fiind: ucrainenii (6,6%), găgăuzii (4,6%), rușii (4,1%), bulgarii (1,9%), romii (0,3%).³¹ Unele comunități minoritare sunt concentrate geografic, în timp ce altele, precum ucrainenii, rușii și romii, locuiesc în diferite părți ale țării.³² Cu excepția romilor, minoritățile sunt predominant vorbitoare de limbă rusă.

Reprezentanții minorităților naționale sunt incluși în listele electorale ale unor partide și blocuri electorale.³³ Nu există măsuri speciale pentru promovarea reprezentării minorităților naționale. Problemele relevante pentru relațiile interetnice, care apar în mod regulat în discursul public, sunt așteptate să apară în campanie, inclusiv cele legate de suveranitatea Moldovei, limba de stat și preferințele geopolitice corespunzătoare identităților etnolingvistice.³⁴

X. FINANȚAREA CAMPANIEI

Codul electoral și Legea cu privire la partidele politice reglementează finanțarea partidelor și campaniilor. Partidele și blocurile primesc finanțare publică anuală în funcție de performanțele electorale anterioare și a numărului de femei și tineri aleși.³⁵ Această finanțare poate fi utilizată pentru campaniile electorale. Concurenții pot primi împrumuturi mici de stat fără dobândă pentru cheltuielile campaniei, amortizate în totalitate sau parțial în baza voturilor primite. Legea stabilește limite pentru donațiile în campanie făcute de către persoane fizice și juridice.³⁶ Donațiile anonime sunt interzise, la fel și donațiile de la instituții publice și religioase, organizații non-profit, syndicate, cetățeni străini și terți. Concurenții trebuie să deschidă un cont bancar special pentru tranzacționarea tuturor donațiilor și cheltuielilor campaniei.³⁷ Suma maximă a fondurilor campaniei ce poate fi acumulată este de 21 milioane MDL pentru partide / blocuri electorale și 110.000 MDL pentru candidații independenți, ceea ce reprezintă efectiv un plafon de cheltuieli.

CEC-ului îi revine responsabilitatea de a supraveghea finanțarea campaniei electorale.³⁸ Concurenții trebuie să prezinte la CEC rapoarte săptămânale privind finanțarea campaniei (donații și cheltuieli), într-un model standard, ce urmează să fie postate online în decurs de 48 ore. Un raport final cumulativ trebuie să fie prezentat cel târziu cu două zile înainte de ziua alegerilor. Potrivit CEC, acesta verifică rapoartele în baza dovezilor bancare ale concurenților, precum și conformitatea acestora cu limitele și dovezile

³¹ Recensământul nu a inclus teritoriile necontrolate de autoritățile constituționale moldovenești.

³² De exemplu, în Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, găgăuzii reprezintă peste 80% din populație.

³³ Liderul PAS s-a confruntat cu o reacție negativă din partea unor susținători ai partidului la includerea unui reprezentant al minorității naționale cu o presupusă poziție pro-rusă și a afirmat importanța listelor de partid incluzive.

³⁴ Președintele a făcut apel la unitatea întregii societăți moldovenești în timpul întâlnirii sale cu reprezentanții minorităților naționale din 3 iunie. În adresarea sa publică din 31 mai, Guvernatorul (Bașcanul) Găgăuziei a cerut partidelor politice să nu semene vrajbă interetnică în timpul campaniei electorale.

³⁵ Pentru 2021, în total, toate partidele politice vor primi 20.707.070 MDL.

³⁶ Persoanele fizice pot dona până la șase salarii medii lunare, 52.300 MDL, până la jumătate în numerar, în timp ce moldovenii cu venituri din străinătate pot dona jumătate din limită. Persoanele juridice pot dona până la 104.600 MDL. Oficialii și funcționarii publici pot dona până la 10% din salariul lor sau salariul mediu pe șase luni, oricare dintre acestea este mai mic. Donațiile în natură trebuie evaluate și raportate la valoarea de piață și sunt supuse limitelor donațiilor.

³⁷ Concurenții care nu intenționează să acumuleze sau să cheltuiască bani pentru campanie nu sunt obligați să deschidă un cont, dar trebuie să informeze CEC-ul despre acest lucru.

³⁸ La 28 mai, Consiliul Suprem de Securitate a emis o [recomandare](#) către CEC ca să înființeze un grup de lucru interinstituțional pentru identificarea riscurilor și detectarea și investigarea acțiunilor de finanțare ilegală a concurenților electorali. CEC a informat MOA BIDDO că are o cooperare satisfăcătoare cu instituțiile statului. Unii membri au considerat recomandarea ca fiind o interferență în mandatul unui organ independent.

veniturilor donatorilor, dar nu are autoritatea de a examina documentele primare sau de a investiga eventuale încălcări, pe care le poate trimite la organele de drept.³⁹

Majoritatea partidelor și blocurilor înregistrate și-au deschis conturi bancare pentru fondurile lor electorale.⁴⁰ Concurenții își depun, în general, rapoartele financiare în conformitate cu reglementările, deși unele partide prezintă ulterior rapoarte corectate. CEC postează aceste rapoarte pe site-ul său, în general, în timp util.

XI. MASS-MEDIA

Un număr mare de radiodifuzori și un număr tot mai mare de mijloace de comunicare online operează în țară, în timp ce tirajul presei scrise este în scădere.⁴¹ Nu se atestă ingerințe nejustificate în libertatea internetului și unele surse mass-media online, inclusiv la nivel local, contribuie la relatarea independentă și la pluralitatea știrilor. Totodată, concentrarea proprietății mass-media reduce și mai mult diversitatea de opinii și amplifică polarizarea politică a peisajului media. Lipsa veniturilor pe o piață publicitară limitată și concentrată subminează sustenabilitatea mijloacelor de informare în masă și duce la dependența acestora de finanțarea în baza intereselor politice și economice. Amestecul în autonomia editorială îi face pe jurnaliști să recurgă la autocenzură și împiedică jurnalismul de investigație.

Adoptarea mai multor legi legate de mass-media, inclusiv privind publicitatea, accesul la informații, libertatea de exprimare și protecția datelor cu caracter personal, în vederea armonizării legislației naționale cu legislația UE, sunt în curs de examinare. Codul serviciilor media audiovizuale din 2018 („Codul audiovizualului”) a fost modificat în decembrie 2020.⁴² Proiectele de amendamente la Codul Electoral, ce includeau interdicții privind „discursul de ură” și „incitare la discriminare”, au fost înaintate Parlamentului în iunie 2020 și rămân în curs de examinare.⁴³

Codul electoral, completat de un regulament al CEC-ului, stipulează o acoperire mediatică echitabilă, responsabilă, echilibrată și imparțială a campaniilor electorale ale concurenților. Concurenților trebuie să li se permită accesul la publicitate politică în condiții egale. Radiodifuzorii cu acoperire națională trebuie să ofere timp de antenă gratuit pentru publicitatea politică și sunt obligați să organizeze dezbateri sau pot retransmite dezbaterile organizate de radiodifuzorul public național. Autoritatea responsabilă de implementarea legislației în domeniul mass-media, Consiliul Audiovizualului, monitorizează respectarea de către radiodifuzori a obligațiilor legate de alegeri și raportează CEC-ului o dată la două săptămâni. Consiliul acționează din oficiu și ca urmare a reclamațiilor legate de activitatea furnizorilor mass-media.

Pe 10 iunie, MOA BIDDO a început monitorizarea a cinci posturi TV – Moldova 1, Jurnal TV, Prime TV, Pro TV și NTV – și a patru surse electronice de informare – kp.md, newsmaker.md, punct.md și zdg.md.

³⁹ CEC colectează registrele privind impozitul pe venit din ultimii trei ani ale tuturor donatorilor pentru a stabili dacă donatorul are o sursă suficientă de venit în raport cu suma donației. CEC a informat MOA BIDDO că unii donatori au raportat zero venituri în declarațiile lor fiscale. Cu toate acestea, CEC include aceste informații în raportul său către Parlament doar pentru a pleda în favoarea unor legi mai stricte, nu în alte scopuri.

⁴⁰ Câteva partide nu au informat încă CEC-ul dacă intenționează să-și creeze conturi pentru fondul electoral. Un partid, Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда” (MPS), a informat CEC-ul că nu va deschide un cont bancar.

⁴¹ Consiliul Audiovizualului a emis licență pentru [56 posturi TV](#) și [62 posturi de radio](#).

⁴² Codul Audiovizualului a avut drept scop transpunerea Directivei serviciilor mass-media audiovizuale (DSMAV) a UE. Amendamentele au eliminat o cotă de 50% pentru achiziționarea și difuzarea producției audiovizuale din statele membre UE și semnatare ale Convenției europene privind televiziunea transfrontalieră (CETT), care erau în conformitate cu DSMAV. În plus, amendamentele au anulat restricția care prevedea interzicerea „programelor informative, analitice, militare și politice” din alte state decât cele membre ale UE, SUA, Canada și semnatare ale CETT. De asemenea, amendamentele au relaxat mai multe restricții impuse proprietarilor efectivi ai furnizorilor de servicii media. Comisia Europeană a criticat procedura de modificare din lipsă de consultări și transparență.

⁴³ BIDDO și Comisia de la Veneția, în [Avizul comun de urgență](#), au concluzionat că formularea interzicerii „discursurilor de ură” și „incitării la discriminare” n-a fost suficient de precisă pentru a constitui o restricție legitimă a libertății de exprimare conform dreptului internațional.

XII. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

Alegătorii și concurenții au dreptul de a contesta acțiunile, inacțiunile și deciziile organelor electorale și ale altor concurenți. Contestațiile împotriva deciziilor organelor electorale trebuie să fie depuse la organul electoral de nivel superior înainte de a merge în instanță. Curtea de Apel Chișinău are competență asupra contestațiilor împotriva deciziilor CEC.⁴⁴ În timp ce Codul Electoral prevede că, contestațiile împotriva concurenților electorali trebuie depuse direct în instanțele de judecată, Codul administrativ din 2018 prevede că mai întâi trebuie luată o decizie sau acțiune administrativă înainte de a merge în instanță.

Reclamațiile trebuie depuse la organul electoral sau instanță în termen de trei zile, acestea având la dispoziție trei și, respectiv, cinci zile pentru a adjuceca problema. Contestațiile împotriva hotărârilor judecătorești trebuie depuse în termen de o zi și adjuccate de instanța superioară în termen de trei zile. Toate reclamațiile trebuie soluționate înainte de ziua alegerilor. Curtea Supremă este ultima instanță pentru contestații și poate emite avize consultative cu privire la interpretarea legislației electorale; ședințele sale nu sunt deschise publicului sau observatorilor. Curtea Constituțională audiază contestații cu privire la constituționalitatea unei legi sau a unei hotărâri guvernamentale și validează rezultatele finale ale alegerilor.

La data de 16 iunie, registrul online al CEC a inclus 14 plângeri, depuse de alegători și concurenți electorali împotriva unor persoane publice și a concurenților electorali, legate de utilizarea abuzivă a poziției publice în campanie și retorica negativă în campanie, precum și legate de formarea BESV-urilor. Șapte decizii CEC au fost atacate la Curtea de Apel Chișinău, inclusiv contestații depuse de mai mulți concurenți cu privire la secțiile de votare constituite pentru votul din străinătate și pentru alegătorii transnistreni. Cele mai multe au fost fără succes și ulterior atacate la Curtea Supremă. CEC și instanțele judecătorești au respins admisibilitatea unui număr de contestații din motive tehnice. Lipsa armonizării dintre Codul Electoral și Codul Administrativ adoptat ulterior în contextul soluționării litigiilor electorale face procesul neclar și oferă loc CEC-ului și instanțelor judecătorești de a refuza admisibilitatea sau de a aplica termene extinse în examinarea reclamațiilor și contestațiilor.⁴⁵ La 15 iunie, Curtea Constituțională a declarat inadmisibile două sesizări cu privire la constituționalitatea aplicabilității Codului Administrativ în cazurile electorale.

XIII. OBSERVATORI NAȚIONALI ȘI INTERNAȚIONALI

Cadrul legal prevede observarea procesului electoral de către cetățenii țării și observatori internaționali, precum și de reprezentanți ai concurenților electorali. Observatorii pot fi acreditați să monitorizeze alegerile atât în țară, cât și în străinătate. La 17 iunie, CEC acreditase 875 de observatori naționali și 161 observatori internaționali. *Promo-LEX* este cel mai mare grup de observatori naționali, care a delegat 43 de observatori pe termen lung în toată țara și a publicat trei rapoarte intermediare de la începutul perioadei electorale.

⁴⁴ La 28 mai, Președintele Sandu a anulat decretul din 2 septembrie 2020 al fostului Președinte Dodon privind numirea președintelui Curții de Apel Chișinău, invocând necesitatea „curățării sistemului judecătoresc ca un prim pas către un sistem independent și echitabil”. Acțiunea a atras critici din partea unor concurenți electorali ca fiind o manevră politică.

⁴⁵ CEC consideră că unele contestații sunt „sesizări” în temeiul Codului Administrativ, aplicând proceduri administrative generale, în timp ce alte contestații sunt supuse unor proceduri speciale, inclusiv un termen accelerat, conform Codului Electoral. Într-un caz, Curtea de Apel Chișinău a refuzat admisibilitatea pe motiv că reclamantul nu a solicitat CEC-ului reexaminarea prealabilă a deciziei contestate înainte de a se adresa în instanță, conform Codului Administrativ. O interpretare restrictivă a „interesului personal” conform Codului Administrativ este utilizată pentru a refuza admisibilitatea în cazurile electorale.

XIV. ACTIVITĂȚILE MOA BIDDO

MOA BIDDO și-a început activitatea pe 3 iunie. Șeful Misiunii s-a întâlnit cu reprezentanți ai MAEIE, CEC, Curții Constituționale, Ombudsmanului, partidelor politice, organizațiilor societății civile și reprezentanți ai statelor participante la OSCE. De asemenea, MOA BIDDO a stabilit contacte cu Consiliul Audiovizualului, organele de administrare electorală, reprezentanți ai mass-media și alți actori electorali.

Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE) intenționează să trimită delegații pentru observarea în ziua alegerilor. Dl. Ditmir Bushati (Albania) a fost desemnat de Președintele în exercițiu al OSCE în calitate de Coordonator special și Șef al Misiunii OSCE de observare pe termen scurt. Observarea în ziua alegerilor va fi rezultatul unui efort comun al BIDDO și al delegațiilor din partea AP OSCE, APCE și PE.

*Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
Traducerile neoficiale sunt disponibile în limbile de stat și rusă.*